

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

МЕТОДИКА МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Музичне мистецтво”
Спеціалізація “Хорове диригування”

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

**МЕТОДИКА
МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Хорове диригування”

Київ 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

МЕТОДИКА МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКОС”, 2006 – 44 ст.

Обсяг курсу

Всього – 135 годин

Практичних занять – 74 год.

Самостійних занять – 61 год.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма з “Методики музичного виховання” зі спеціалізації “Хорове диригування” призначена для вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації.

Програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки молодого спеціаліста і відповідає державним стандартам вищої освіти.

Дисципліна включає 2,5 кредиту, що складає 135 годин, з них практичних – 74 години, самостійних – 61 година.

Програма розрахована на вивчення предмету протягом 2 семестрів (V, VI). Заняття практичні та самостійні.

Дисципліна “Методика музичного виховання” відповідно до навчального плану відноситься до комплексу дисциплін професійно-практичної підготовки. Разом з “Диригуванням”, “Хоровим класом”, “Шкільною та диригентською практикою”, “Психологією та педагогікою” вона забезпечує підготовку молодшого спеціаліста з кваліфікації “Диригент хору. Викладач. Учитель музики”.

Структура навчальної програми:

- пояснювальна записка;
- форми контролю та критерії оцінювання знань студентів;
- рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів;
- орієнтовний тематичний план;
- тематичний виклад змісту навчальної дисципліни;
- список рекомендованої літератури.

Навчальний заклад має право вносити обґрунтовані зміни до послідовності викладання навчального матеріалу і розподіл годин по розділах, темах відповідно до обсягу бюджетного часу, відведеного на вивчення навчальної дисципліни.

Укладач	Т. В. Киса – викладач Херсонського музичного училища
Рецензенти:	О. М. Прокопець – старший викладач Сімферопольського факультету Донецької державної музичної академії ім. С. С. Прокоф’єва, заслужений працівник культури Автономної Республіки Крим Н. І. Левіна – викладач Одеського училища мистецтв і культури ім. К. Ф. Данькевича
Відповідальний за випуск	А. І. Ткаченко
Редактор	Л. М. Трачук

© Киса Т. В., 2006

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2006

Методичні рекомендації

Курс “Методики музичного виховання” передбачає вивчення історії музичного виховання, теоретичних основ музичного виховання, ознайомлення з різними формами і методами хорової роботи з дітьми. В курсі поєднано питання виховання та навчання на уроках музики в загальноосвітній школі і дитячого хорового виконавства у позакласній роботі.

Дисципліна “Методика музичного виховання” обґрунтовує різні методи, прийоми та форми роботи, які сприяють розвитку музичних, творчих здібностей та вихованню особистості студента, дає можливість студентам розширювати не тільки теоретичні знання, але й застосовувати провідні методи в практиці музичного виховання і навчання дітей.

У системі масового музичного виховання поряд з уроками музики у загальноосвітній школі значну роль відіграють різні форми дитячого музичного виконавства. Дитячі хорові студії, музичні хорові школи і хорові відділення дитячої музичної школи, різні форми позакласної музичної роботи в загальноосвітній школі стають важливим засобом досягнення кінцевої мети – музично-естетичного виховання дітей, що сприяє розвитку музичного слуху, творчості в пізнавальній та виконавській діяльності.

Методичні настанови, які вивчаються в курсі “Методики музичного виховання”, повинні сприяти усвідомленню студентами завдання, змісту і методів музичного виховання та освіти.

Необхідно, щоб викладач, який веде цей курс, мав певні знання в галузі фізіології дитячого організму, вікової та педагогічної психології, мав практичний досвід роботи з викладанням предмету “Музика” в школі та проведення занять з дитячим хоровим колективом.

Формування вокально-хорових навичок, оволодіння художнім виконанням творів повинні розглядатись у взаємозв'язку з розвитком якостей особистості співаків хорового колективу. Ці положення повинні широко використовуватись у майбутній практичній діяльності диригента-хормейстера: у керівництві хоровим колективом, у педагогічній роботі з учнями загальноосвітніх шкіл.

Велика увага в курсі відводиться вивченню питань з методики співочого виховання дітей, методики роботи з дитячим хором. На цих заняттях необхідно використовувати наочні посібники для повнішої уяви

про фізіологію співочого процесу. Розкриваючи теми, слід ознайомлювати студентів з різними збірками вокально-хорових вправ. Вивчаючи питання формування навичок багатоголосного співу, також необхідно спиратися на конкретні приклади з хорової літератури.

При проведенні занять по кожній темі необхідно приділяти увагу огляду педагогічної та методичної літератури. Важливо, щоб протягом усього часу вивчення даного курсу студенти читали і конспектували літературу про музичне виховання й освіту дітей.

Виконавський та педагогічний аналіз творів для дитячого хору здійснюється на уроках диригування, а також під час проходження практики. Деякі зразки аналізу можна використовувати при вивченні окремих тем курсу.

Форми контролю та критерії оцінювання знань студентів

Навчальним планом передбачено проведення іспиту наприкінці VI семестру та державного іспиту наприкінці VIII семестру.

Основні вимоги до іспиту:

1. Відповідь на теоретичні питання з матеріалу курсу.
2. Практичне завдання з методичного аналізу твору дитячого шкільного репертуару.

Державний іспит з “Основ педагогічної майстерності” передбачає включення двох питань з методики музичного виховання: одне – теоретичне, друге – практичне.

Теоретичне питання складається з найважливіших тем кожного розділу.

Практичне питання передбачає музично-педагогічний аналіз і виконання шкільної пісні.

Після закінчення кожного семестру виставляється підсумкова оцінка успішності на підставі поточного обліку знань та контрольного опитування.

Оцінювання результатів навчальної діяльності студентів у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації здійснюється за критеріями:

“Відмінно” – студент вільно володіє теоретичним матеріалом, творчо використовує його в практичній діяльності. Якісно виконує шкільну пісню та робить її музично-педагогічний аналіз. Бере участь у

ПРИБЛИЗНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

семінарах. Самостійна робота виконана у повному обсязі. Відповідає на 90–100 % питань тесту.

“Добре” – студент добре володіє теоретичним матеріалом, але має незначні ускладнення при відповіді або діалоговій бесіді. Допускає незначні помилки, неточну аргументацію. Самостійна робота виконана в повному обсязі. За підсумками тестування правильно відповідає на 70–89 % питань.

“Задовільно” – студент допускає суттєві помилки в поясненні питань дисципліни, порушує логіку відповіді. Самостійна робота виконана не в повному обсязі. За підсумками тестування правильно відповідає на 50–69 % питань.

“Незадовільно” – студент не володіє необхідними знаннями, не володіє практичними навичками дисципліни. Виконав менше 50 % обсягу самостійної роботи або зовсім її не виконав. За підсумками тестування правильно відповідає на 0–49 % питань.

Рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів

Самостійна робота сприяє підвищенню рівня знань, практичних вмінь, формуванню творчої особистості.

Загальний обсяг часу на самостійну роботу передбачено навчальним планом. Зміст та форми самостійної роботи визначаються викладачем на основі навчальної програми дисципліни.

Студентам можуть бути рекомендовані:

- робота з навчальною або додатковою літературою із розробкою конспекту або плану;
- підготовка рефератів;
- ознайомлення з музичними програмами для загальноосвітньої школи;
- робота з хрестоматіями предмета “Музика” в загальноосвітній школі;
- складання планів уроків, вокально-хорових вправ для учнів ЗОШ та музичних шкіл.

Викладач повинен систематично здійснювати контроль за самостійною роботою студентів. Результати контролю враховуються під час виставлення підсумкової оцінки.

№	Назва розділів і тем	Кількість навчальних год.		
		загальн.	практ.	самост.
Розділ I. Історія розвитку методики музичного виховання				
1.1	Методика музичного виховання як наука	5	2	3
1.2	Історія розвитку методики музичного виховання	4	2	2
1.3	Роль мистецтва в естетичному вихованні дітей	4	2	2
1.4	Форми та методи естетичного виховання дітей	2	2	
1.5	Позакласні форми музичного виховання	4	2	2
1.6	Роль музичних шкіл масової музичної освіти та виховання дітей	4	2	2
Розділ II. Основні форми музичної діяльності дітей				
2.1	Музичне сприйняття та його компоненти	2	2	
2.2	Характеристика форм музичної діяльності дітей	7	4	3
Розділ III. Теорія і методика викладання музики в загальноосвітній школі				
3.1	Мета і завдання музичного навчання в загальноосвітній школі	6	2	4
3.2	Головні положення музично-педагогічної концепції Д. Б. Кабалевського	2	2	
3.3	Загальна характеристика змісту музичного виховання	2	2	
3.4	Музичні навички, їх формування	8	4	4
3.5	Методи музичного навчання	6	2	4
3.6	Організація уроку музики	5	2	3
3.7	Дидактичні принципи програми “Музика”	6	2	4
Разом годин		67	34	33
3.8	Музика в початковій школі. Урок музики у 1 класі загальноосвітньої школи		2	2
3.9	Урок музики у 2 класі загальноосвітньої школи		2	2

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ I. Історія розвитку методики музичного виховання

Тема 1.1. Методика музичного виховання як наука

Поняття про предмет “Методика” як галузь педагогічної науки про теорію навчання різних предметів. “Методика музичного виховання” – предмет, який вивчає завдання, зміст, організацію, форми й методи музичної роботи з дітьми, підлітками.

Залежність розвитку методики як науки від розвитку суспільства, культури, музичного мистецтва, школи.

Тісний зв’язок методики музичного виховання з естетикою, музикознавством, психологією, педагогікою.

Значення і вплив суміжних наук на методику музичного виховання. Дидактичні принципи і особливості їх використання в предметі “Музика”. Завдання методики – удосконалення різних форм навчально-виховного процесу (уроки музики, факультативні музичні заняття, позакласна та позашкільна робота).

Тема 1.2. Історія розвитку предмета методики музичного виховання

Методика музичного виховання А. М. Карасьова, її позитивні та негативні риси.

Відкриття М. О. Балакіревим та Г. Я. Ломакіним безплатної музичної школи в Петербурзі у 1862 році, її вплив на розвиток музичного виховання.

Розповсюдження системи рухливого “до” методистом П. П. Мирносицьким, ручне позначення ступенів. Вплив на становлення методики музичного виховання діяльності педагогів-музикантів Д. Заріна та А. Маслова.

Музично-освітня діяльність С. Танєєва, Є. Линьової, Б. Яворського, Н. Брюсової. Народні консерваторії в Москві, їх внесок у розвиток музичного виховання.

3.10	Урок музики у 3 класі загальноосвітньої школи		2	2
3.11	Урок музики у 4 класі загальноосвітньої школи		2	2
3.12	Уроки музики в середніх та старших класах. Урок музики у 5–6 класах загальноосвітньої школи		2	2
3.13	Урок музиким у 7–8 класах загальноосвітньої школи		2	2
Розділ IV. Методика вокально-хорового виховання				
4.1	Хоровий колектив – одна з найважливіших форм музичного виховання дітей		2	1
4.2	Методика співочого виховання дітей	6	4	2
4.3	Методика виховання співочих навичок		2	2
4.4	Вокально-хорові справи		2	2
4.5	Робота з дітьми, які нечисто інтонують		2	
4.6	Репертуар як основоположний фактор музичного виховання. Методика розучування твору		2	
4.7	Музичний слух, його суть і властивості		2	1
4.8	Методика розвитку метро ритмічного чуття	4	2	2
4.9	Методи формування музично-творчих навичок	3	2	1
4.10	Розвиток навиків багатоголосного співу	4	2	2
Розділ V. Огляд головних напрямків масового музичного виховання				
5.1	Огляд сучасних систем масового музичного виховання. Системи музичного виховання З. Кодаї, К. Орфа, Б. Трічкова	4	2	2
Розділ VI. Огляд репертуару, методичної літератури, посібників, хрестоматій з музичного виховання і освіти				
6.1	Огляд та вивчення літератури і репертуару	3	2	1
Підсумкове заняття		2	2	
Разом годин		68	40	28

Культурно-виховна та освітня діяльність С. Т. Шацького та В. М. Шацької, відкриття ними дитячих товариств і трудових колоній. Розвиток творчих здібностей дітей, організація дитячого колективу – головне завдання колонії.

Створення нової школи після Жовтневої революції. Підготовка вчителів музики для нової школи, прилучення до цієї роботи відомих музикантів та педагогів Б. Асаф'єва, В. Каратигіна, Н. Брюсової, Н. Гродзенської та інших.

“Практичний курс навчання співу у середніх школах України” М. Леонтовича.

Пошуки нових форм шкільної та позашкільної роботи по музичному вихованню дітей у 20–30-ті роки, значення наукових праць Д. Локшина, М. Румер, О. Апраксіної, Н. Ветлугіної.

Продовження науково-дослідної роботи в галузі музичного виховання у воєнні та повоєнні роки. Значення праць науково-дослідного інституту художнього виховання, узагальнення і пропаганда ним передового педагогічного досвіду.

Удосконалення підготовки кадрів педагогів-музикантів. Музично-педагогічна концепція Д. Б. Кабалевського – новий етап у розвитку музичного виховання.

Тема 1.3. Роль мистецтва в естетичному вихованні дітей.

Суть естетичного виховання, його форми й методи

Поняття про естетичне виховання, роль мистецтва в естетичному вихованні дітей, суть естетичного виховання, його форми й методи.

Музичне виховання як найважливіший компонент системи естетичного виховання. Роль музики і музичного виховання у формуванні духовної культури, моральних якостей особистості. Специфіка музики як естетичного явища.

Головні завдання музичного виховання:

- виховувати інтерес до музики шляхом розвитку музичного сприйняття, музичного слуху;
- збагачувати музичні уявлення дітей, завдяки ознайомленню їх з різними музичними творами;
- розвивати емоційний відгук, ладо-висотний слух, почуття ритму, формувати співочий голос і виразність рухів;
- сприяти виникненню та прояву музичного смаку на основі

здобутих вражень про музику, формуючи оціночне ставлення до музичних творів;

- розвивати творчу активність у всіх видах музичної діяльності;
- формувати самостійність, ініціативу, прагнення використовувати вивчений репертуар у житті.

Учитель музики – це вчитель і музикант водночас. Вимоги до професії: вільне володіння музичним інструментом, голосом, музичним слухом, читанням з листа, імпровізацією, технікою диригування, удосконалення своєї особистості, розвиток музичних інтересів, творчих здібностей.

Тема 1.4. Суть естетичного виховання, його форми й методи

Головні сторони діяльності вчителя:

Дослідницька (аналіз музичних творів, вивчення досвіду колег, учнів, аналіз своєї роботи та ін.)

Проектувальна – планування, розподіл навчально-виховних завдань, засвоєння учнями знань, формування навичок і вмінь, їх музичний і творчий розвиток;

Конструктивна – побудова уроків та позакласних музичних занять;

Комунікативна – встановлення взаємозв'язків з учнями на основі поваги та довіри;

Організаційна – практичне вирішення навчально-виховних завдань.

Тема 1.5. Позакласні та позашкільні форми музичного виховання

Головне завдання масових форм музичного виховання – охоплення найбільшої кількості дітей.

Взаємозв'язок і взаємовплив різних форм музичної освіти і виховання.

Зміст і форми позакласного та позашкільного музичного виховання в загальноосвітній школі: музичні факультативи, гуртки, студії.

Види і форми музичного виховання у позашкільних закладах. Зміст і форми роботи з дітьми в Палацах для дітей та юнацтва, будинках

культури. Форми музичної пропаганди серед дітей і підлітків: народні філармонії, клуби юних музикантів, музичні лекторії, дитячий музичний театр.

Головні завдання організації свят пісні, фестивалів дитячої музичної творчості. Співоче свято як одна з форм масової пропаганди хорового мистецтва. Організаційні і творчі основи їх проведення. Участь дитячих колективів у цих заходах. Інші колективні форми музичного виховання – оркестри, ансамблі. Організаційні основи шкільних музичних колективів. Дитячі музичні школи в системі позакласного та позашкільного музичного виховання та освіти. Форми спільної роботи музичних і загальноосвітніх шкіл; участь музичних шкіл в освітній роботі, надання методичної допомоги загальноосвітнім школам з організації позакласних музичних занять; спільне проведення музичних свят, звітів та інше.

Тема 1.6. Роль музичних шкіл в системі масової музичної освіти та виховання дітей

Аналіз сучасного стану дитячих музичних шкіл: мета, завдання, зміст, освіти, методи навчання і виховання, структура навчального процесу в дитячій музичній школі.

Нові форми масової музичної освіти і виховання – школи мистецтв, хорові студії, хореографічні школи. Пошуки нових організаційних форм музичного виховання. Створення музичних, хорових шкіл на базі загальноосвітніх шкіл. Досягнення єдності музично-естетичної освіти з загальнонауковою і трудовою. Удосконалення морального виховання дітей, формування суспільної активності, розвиток творчих здібностей завдяки прилученню до мистецтва.

Структура музичних шкіл мистецтв на сучасному етапі. Взаємозв'язок індивідуальних і колективних форм навчання й виховання. Завдання і зміст роботи хорового класу музичної школи. Роль музичних шкіл в організації музичної освіти, участь викладачів і учнів у різних формах музично-виконавської та пропагандистської діяльності. Використання музичних шкіл і шкіл мистецтв як методичних центрів музичного виховання та освіти. Організація центрів естетичного виховання на базі музичних шкіл. Форми взаємодії музичних та загальноосвітніх шкіл. Особливе значення музичних шкіл і шкіл мистецтв

як вогнищ масової музичної освіти і виховання в районних центрах, сільській місцевості.

Взаємозв'язок загальної та спеціальної музичної освіти. Суть диференціації навчального процесу початкової музичної освіти, яка дає можливість максимально врахувати інтереси, здібності, схильності дітей. Завдання профорієнтації учнів в процесі музичної освіти й виховання. Виявлення і розвиток музично обдарованих дітей.

Сучасні вимоги до викладачів музики: професіоналізм, який виявляється в умінні залучати дітей до музики, здатність цікаво, емоційно і грамотно розкрити красу музичної мови, пробудити потребу в спеціальних музичних знаннях, сформувати навички музичної діяльності, забезпечити можливості подальшої професійної орієнтації для музично обдарованих дітей.

Хорова студія, хорові відділення музичних шкіл, їх завдання, зміст, структура навчального процесу.

Основні вимоги до знань та вмінь

Знати: основні поняття розділу. Основні етапи розвитку методики музичного виховання, видатних викладачів різних історичних епох.

Вміти: користуватися науковою термінологією, застосовувати в практичній діяльності.

Розділ II. Основні форми музичної діяльності дітей

Тема 2.1. Музичне сприйняття та його компоненти

Музичне сприйняття як основа формування музичної культури, комплексна психологічна діяльність, яка потребує активної уваги, пам'яті, уяви. Свідомість сприйняття. Різні стадії сприйняття музики. Співвідношення цілісності та диференційованості на різних стадіях музичного сприйняття. Компоненти музичного сприйняття (емоційний відгук, музичний слух, мислення, пам'ять, здібність до творчості). Вплив життєвого досвіду, музичного і загального розвитку дітей на формування компонентів музичного сприйняття.

Значення порівняння, класифікації та узагальнення музичних творів для їх сприйняття. Роль асоціацій (образних, рухових) у запам'ятовуванні музичного твору, зв'язок зацікавленості дітей з якістю сприйняття музики. Значення ефективності формування музичного сприй-

няття для розвитку музикальності, художнього смаку дитини, її творчого мислення.

Досягнення музикознавства (Б. Асаф'єв, Б. Яворський), музичної психології (Б. Теплов, Є. Назайкінський), музично-педагогічної науки (В. Шацька, Н. Ветлугіна, Л. Баренбойму) у розробці принципів і методів розвитку музичного сприйняття у дітей.

Тема 2.2. Характеристика форм музичної діяльності дітей

Загальна характеристика основних форм музичної діяльності дітей: дитячого музичного виконавства, музично-пізнавальної та творчої діяльності.

Головні види практичної музичної діяльності дітей: слухання музики, спів, гра на музичних інструментах, музично-ритмічні рухи.

Естетичні вимоги до виконавської діяльності – виразність, здібність безпосередньо і щиро висловити емоційний зміст музики, набуття необхідних виконавських навичок. Значення співу в музично-виконавській діяльності, що забезпечує різнобічний музичний розвиток дітей. Хоровий спів як вид практичної музичної діяльності, яка сприяє розвитку колективних форм музикування.

Виховання почуття ритму, музично-ритмічні рухи як засіб розвитку емоційного відгуку на музичні образи.

Три напрямки музично-ритмічної діяльності:

I напрямок – забезпечує музичний розвиток і включає розвиток музичного слуху, формування умінь підкоряти рух музиці;

II напрямок – дає вірні рухові навички ходи (маршової, бадьорої, спортивної, спокійної та ін.); кроку (високий, м'який, широкий, гострий, хороводний та інше); підскоків (легкі, енергійні); кружляння на носках; плескання в долоні (тихо, голосно, з розмаху та інше); елементи танцю;

III напрямок – забезпечує формування уміння керувати рухами тіла.

Підготовка вчителя до організації музично-ритмічної діяльності школярів на уроці. Показ учителем всіх рухів, що активізують емоційну реакцію на музику. Використання в процесі формування рухів образного слова, пояснення, віршованих текстів.

Рухові вправи на початковому етапі музичного виховання, їх зв'язок з формуванням конкретних музичних уявлень дітей, використання вправ у формі гри.

Прийоми формування почуття ритму, звуковисотного слуху в музично-ритмічних рухах.

Значення творчої діяльності дітей. Мета й завдання творчої діяльності, значення її для вивчення та розвитку індивідуальних здібностей, для активізації музичного сприйняття.

Характеристика діяльності. Підготовка учнів до творчої діяльності. Три напрямки підготовки учнів до творчості:

- збагачення життєвих і музичних уявлень;
- ознайомлення дітей із засобами творчих дій;
- оволодіння засобами творчих дій, творчі завдання на уроці.

Використання гри для активізації творчої активності школярів. Поступове ускладнення умов гри, змісту творчих завдань.

Активізація творчих проявів учнів полягає в умінні вчителя:

- відбирати такий музичний матеріал, який може бути основою формування конкретних творчих навичок;
- використовувати прийоми, форми й методи роботи, які сприяють створенню на уроці атмосфери творчої активності, зацікавленості;
- імпровізувати;
- розробляти й ставити творчі завдання;
- встановлювати найбільш раціональні шляхи взаємодії форм діяльності на кожному уроці, виходячи з його теми.

Гра на музичних інструментах як один із видів дитячого музичного виконавства. Формування навичок елементарного музикування. Організація різного складу оркестрів (ансамблів), які поєднують ударні, шумові інструменти з інструментами, що фіксують і не фіксують висоту звуків та інше.

Мета і завдання інструментальної діяльності:

- сприяти виявленню і розвитку музичних здібностей дітей, збагаченню їхнього художнього досвіду;

Характеристика дитячих музичних інструментів: ударних – бубон, барабан, трикутники, тарілки, мелодійних – металофон, ксилофон.

Розділ III. Теорія і методика викладання музики в загальноосвітній школі

Тема 3.1. Мета і завдання музичного навчання в загальноосвітній школі

Сучасні естетичні, психологічні та музично-педагогічні уявлення про мету музичного навчання – виховання музичної культури школярів як важливої і невід’ємної частини всієї їх духовної культури. Музично-естетичне та психолого-педагогічне обґрунтування мети музичного навчання. Поняття про музичну культуру. Головні завдання музичного навчання:

- пробудження і розвиток в учнів інтересу, зацікавленого ставлення до музики. Необхідна умова музичного навчання – емоційно-позитивна атмосфера проведення музичних занять. Колективна та індивідуальна зацікавленість у пізнанні предмета навчання – важливий ступінь формування стійкої цікавості до різних явищ музичної культури;
- систематичний розвиток музичного сприйняття, як основи свідомості музичної культури у всіх “розділах уроку” – співу, слухання музики, гри на музичних інструментах та інше. Формування емоційної діяльності, розвиток художнього смаку – найважливіший напрямок загального музичного навчання;
- розвиток навичок сприйняття музики завдяки формуванню різнобічного музичного слуху та “діяльно-практичного” ставлення до музичного мистецтва.

Тема 3.2. Головні положення музично-педагогічної концепції Д. Б. Кабалевського

Д. Б. Кабалевський – музикант, композитор, виданий діяч мистецтв, публіцист. Цикл бесід з дітьми та підлітками на теми музичного виховання під загальною назвою “Про що розповідає музика”, книжки “Як розповідати дітям про музику?”, “Про трьох китів та інші речі”.

Створення Д. Б. Кабалевським нової програми з музики для загальноосвітньої школи. Життєвість нової концепції і методів викладання

музики в школі. Необхідність об’єднання на уроці всіх видів діяльності однією темою – принцип тематизму.

Мета тематичної побудови програми – досягнення цілісності та єдності навчального процесу не тільки в межах одного уроку, але й протягом кожної чверті, півріччя, всього року. Головна особливість тематичного принципу – весь навчальний матеріал програми спирається на музичний і життєвий досвід учнів, який поступово збагачується і розширюється.

Значення, яке приділяється в програмі особі вчителя, його професійним і педагогічним умінням.

Тема 3.3. Загальна характеристика змісту музичного навчання

Зміст музичного навчання

Поняття про музичне навчання як цілеспрямовану і педагогічно побудовану систему знань, умінь і навичок, яка виступає у єдності з досвідом творчої діяльності та емоційного ставлення людини до дійсності. Формування умінь і навичок на художньому матеріалі. Значення творчої навчальної діяльності у процесі засвоєння знань, формування умінь і навичок. Елементи змісту музичного навчання: досвід емоційно-морального ставлення до дійсності, втілений в музиці; музичні знання, музичні уміння й навички, наведені у взаємозв’язку та єдності. Музичний матеріал. Технічні засоби навчання.

Поняття про музичні знання та їх класифікація

Вивчення поняття про музичне знання. Класифікація музичних знань на “ключові” й “приватні”. Ключові знання як основа формування музичного сприйняття.

1 клас: сприйняття того, які почуття передає музика, про що вона розповідає і як розповідає;

2 клас: цілісне сприйняття трьох головних сфер музичного мистецтва – пісні, танцю, маршу у зв’язку з життям, сприйняття й усвідомлення окремих цілісних образів у єдиному драматургічному розвитку, сприйняття й усвідомлення музичної мови, яка “складає” музичний образ.

3 клас: сприйняття та усвідомлення трьох галузей музичного мистецтва у більш широкому розумінні – як пісенність, танцювальність, маршовість, які виростають з пісні, танцю, маршу, сприйняття й усві-

Тема 3.4. Музичні навички, їх формування

домлення загального та різного у розмовній та музичній мові: сприйняття головних засобів розвитку музичної інтонації, музичного характеру форм побудови музичного твору (одночастинна, двохчастинна куплетна, тричастинна, рондо, варіації).

4 клас: вивчення деяких характерних рис музики різних народів, розуміння поняття “музична мова”. Тема “композитор-виконавець-слухач” стає узагальненням програмного матеріалу початкової школи.

5 клас: усвідомлення різноманітних зв'язків між музикою і літературою, між музикою та образотворчим мистецтвом.

6 клас: усвідомлення впливу музики на життя, на сприйняття важливих рис музичного мистецтва – краси і правди.

7 клас: сприйняття та усвідомлення музичного образу як єднання життєвого змісту та художньої форми; сприйняття та усвідомлення музичної драматургії як відображення закономірностей розвитку життя.

8 клас: вміння орієнтуватися, виявляти своє ставлення до музичних творів на основі засвоєних знань і навичок; сучасність у музиці.

Поняття про приватні знання. Супідрядність приватних знань ключовим. Етапи формування приватних знань.

Музичні уміння та етапи їх формування.

Формування умінь на основі музичного сприйняття та використання їх у всіх видах музичної діяльності учнів на уроці. Відповідність структури музичних знань структурі музичних умінь. Провідні музичні уміння, їх формування на основі емоційного й свідомого сприйняття музики на рівні “ключових” знань. Чотири етапи формування музичних умінь:

- накопичення необхідного музичного досвіду для оволодіння уміннями;
- уміння самостійно відкрити необхідне знання у пошуковій ситуації;
- уміння використовувати одержані знання в нових умовах;
- збагачення вже сформованого уміння за рахунок введення його в систему “ключових” знань.

Приватні уміння. Етапи формування приватних умінь:

- накопичення певних музично-слухових уявлень;
- виявлення знань на основі уявлень.

Тісний зв'язок музичних навичок з навчальною музичною діяльністю учнів. Вплив емоційно-образного сприйняття музичних творів у активізації засвоєння учнями виконавських навичок.

Вокально-хорові навички, їх формування на основі сприйняття учнями художнього образу. Завдання початкової школи: навчити учнів співати виразно, з усвідомленням характеру музики; дотримання співочої установки під час співу стоячи та сидячи; засвоєння правильного співочого дихання; навчитися співати природним, округлим звуком у високій позиції, без форсування, уміти співати в унісон, чітко промовляти слова, правильно формувати голосні; поступово розширювати діапазон; розуміти головні диригентські жести – увага, початок співу, закінчення; співати двоголосні пісні.

Музично-ритмічні рухи – засвоєння музично-ритмічних рухів як засіб активізації музичного розвитку дітей у загальноосвітній школі. Опора на ігрові моменти в музично-ритмічних рухах.

Формування через ритмічні рухи окремих виконавських навичок:

- уміння в рухах передати метричний пульс музики;
- уміння в рухах передати фразування музичного твору;
- уміння в рухах передати ритмічний малюнок музичного твору;
- уміння у вільному диригуванні передати характерні виразові засоби пісні.

Головні види музично-ритмічних рухів.

Гра на музичних інструментах

Використання гри на музичних інструментах як засобу активізації емоційного відгуку в процесі музичного сприйняття, формування тембрального слуху.

Використання музичного інструментарію залежно від його наявності. Спрямування навичок гри на музичних інструментах на формування здібностей проникати в художній образ та створювати його в процесі виконання. Розвиток інтонаційного, гармонічного, поліфонічного слуху за допомогою гри на музичних інструментах.

Тема 3.5 Методи музичного навчання

Поняття про методи навчання як систему дій учителя, спрямованих на організацію діяльності учнів для засвоєння змісту навчання.

Три головні функції методів навчання: регулятивна, пізнавальна, комунікативна.

Музична педагогіка про методи навчання.

Праці про методи навиків хорового та сольного співу (Д. Локшин, О. Свешніков, В. Тевлін та інші), про формування навиків сольфеджування (П. Вейс, М. Румер); розвиток окремих музичних здібностей; методи активізації музичного сприйняття, слухання музики та інше.

Метод узагальнення – провідний метод музичного навчання. Його обумовленість відповідно тематичної організації змісту навчання. Різні види узагальнень. Ряд послідовних дій музичного узагальнення:

- активізація музичного та життєвого досвіду учнів;
- ознайомлення учнів з новим знанням;
- закріплення знань у різних видах навчальної діяльності учнів.

Метод “забігання” вперед та “повернення” до вивченого.

Використання цього методу у зв’язку з побудовою нової програми у вигляді системи послідовно пов’язаних між собою тем. Позитивні моменти методу:

- засвоєння нової теми на вже знайомому матеріалі;
- підняття на вищий рівень нової теми завдяки повторенню вивченого матеріалу;
- єдність і безперервність процесу оволодіння знаннями завдяки поєднанню нової теми з вивченим матеріалом.

Зв’язки трьох рівнів методу “забігання” вперед та “повернення” до вивченого між етапами навчання, між темами, між музичними творами.

Метод емоційної драматургії.

Спрямування цього методу на активізацію емоційного ставлення учнів до музики. Вибір послідовності музичних творів з урахуванням їх емоційного характеру (за принципом контрасту, єдності). Визначення емоційного тону уроку. Спрямованість побудови уроку. Завдання методу – співвідношення того чи іншого принципу побудови уроку з конкретними умовами, рівнем музичного й загального розвитку школярів.

Важливість ролі вчителя у використанні методу емоційної драматургії.

Прийоми педагогічного контролю та оцінка на уроках музики.

Різноманітність можливостей педагогічного спостереження учителя за розвитком учнів. Увага до індивідуальних здібностей музичного розвитку учнів.

Облік успіхів та недоліків учнів шляхом педагогічного контролю та оцінки.

Використання на уроках музики таких прийомів контролю, які стимулювали б зацікавлене ставлення школярів до занять. Новий підхід до оцінки згідно з новою системою музичного навчання. Найважливіша функція оцінки на уроці музики – як уроку мистецтва – етична: підтримати активність учнів або в тактовній формі вказати на недоліки в музичному розвитку.

Застосування таких критеріїв оцінки на уроках музики:

- виявлення зацікавленості до музики, емоційний відгук на неї;
- активність учня, вміння користуватися ключовими знаннями у процесі сприйняття музики;
- зростання виконавських навичок.

Тема 3.6. Організація уроку музики

Урок музики – головна форма музичного навчання. Роль “ключових” знань у створенні нової, цілісної структури уроку, яка поєднує різні види діяльності школярів.

Суть та функції уроку музики.

Організація процесу вивчення музичних творів:

I етап – первісне цілісне сприйняття твору;

II етап – вивчення різних сторін музичного твору, важливість виконання музики учнями при вивченні твору;

III етап – узагальнення на новому, вищому рівні.

Головні типи побудови уроку: урок – вступ до теми, уроки поглиблення теми, уроки узагальнення теми. Головні ознаки кожного типу уроку та їх характерні особливості. Співвідношення колективної, групової та індивідуальної діяльності учнів на різних етапах навчання.

Використання на уроці навчальних кінофільмів, наочних посібників, технічних засобів навчання.

Тема 3.7. Дидактичні принципи програми “Музика”

Принципи навчання в дидактиці – вихідні положення, які лежать в основі завдань, мети, змісту, методів навчання та організації його процесу.

Принципи єдності музичного виховання, навчання та розвитку. Реалізація цього принципу в процесі засвоєння “ключових” знань, які за-

безпечують єдність ідейно-морального розвитку школярів. Провідна роль виховання на уроках музики.

Принцип науковості. Визначна роль наукових уявлень про соціальну природу музичної культури, про закономірності музики й художньої свідомості, про вікові можливості та тенденції розвитку школярів в сучасних умовах у побудові предмета навчання. Зв'язок принципу науковості з принципом доступності.

Принцип зв'язку музики з життям. Зв'язок музики з життям – основа існування мистецтва. Встановлення зв'язку конкретного життєвого досвіду учнів з музичним мистецтвом та його роль в реалізації виховних завдань програми.

Виявлення зв'язку музики з життям на всіх етапах навчання завдяки темам програми, “ключовим” знанням про музику, ознайомленням з конкретними творами.

Принцип інтересу, захопленості. Відображення принципу інтересу і захопленості у засобах і характері взаємодії вчителя й учнів, який характеризує дух, атмосферу уроку музики. Зв'язок цього принципу з розвитком у школярів позитивного емоційно-естетичного ставлення до музики, до процесу засвоєння знань, до різних видів музичної навчальної та виконавської діяльності. Головний критерій добору творів програми – їх художність та захопленість. Значення якості виконання для формування в учнів інтересу до музики.

Принцип активності, свідомості та самостійності. Необхідність його перетворення в художньому вихованні. Співвідношення діяльності учнів і вчителя на уроці музики.

Принцип доступності. Відповідність змісту навчання віковим особливостям, рівню ідейно-морального музичного розвитку школярів. Систематичність, послідовність та спадкоємність музичного навчання.

Принцип оптимізації процесу навчання. Урахування в роботі учителя психологічних особливостей школярів, їх музичного розвитку, рівня навчальної підготовки. Виявлення складу навчально-виховного процесу, конкретизація змісту, вибір методів навчання, музичного матеріалу у відповідності з реальними можливостями класу.

Принцип стійкості та дієвості наслідків музичного навчання. Головні показники наслідків музичного навчання: інтерес учнів до музики. Рівень засвоєння тематичного змісту програми, висловлення

своєї позиції до музики, естетична оцінка творів. Показники стійкості та дієвості наслідків музичного навчання:

- ступінь емоційного ставлення інтересу до музики;
- рівень засвоєння музичних знань та формування умінь, що виявляються в усвідомленні ставлення до музики, у здібності сприймати музику, використовувати засвоєні знання;
- рівень сформованості виконавських навичок.

Тема 3.8 Музика в початковій школі

Музика в 1 класі

Характерні риси першокласника:

- несформованість організму, стомлюваність від одноманітного положення, від монотонної мови учителя;
- відсутність навичок систематичної, цілеспрямованої роботи;
- невеликий обсяг довільної уваги, перевага невимушеної уваги;
- яскрава образна уява;
- схильність до гри; засвоєння навчального матеріалу через гру, активізація через гру уваги, пам'яті, розвитку творчих здібностей.

Музична характеристика першокласників:

- а) в галузі сприйняття музики – посилені головні жанри, музика ілюстративного характеру;
- б) в галузі співів – невеликий діапазон, несформованість голосового апарату, обмежена сила звучання;
- в) в галузі творчості – активний відгук на творчі завдання (створення ритмічних та мелодичних імпровізацій).

Головне завдання музичного виховання в 1 класі – формування активної життєвої позиції, естетичних смаків, розвиток природних здібностей і нахилів:

- розвиток зацікавленості та любові до музики – бажання слухати і виконувати її;
- поняття про виразові засоби твору: його характер, динаміку, ритм, темп, форму та інше;
- створення музичного колективу для оволодіння вокально-хоровими навичками;
- опора на знання, одержані на інших предметах (міжпредметні зв'язки).

Вимоги до учнів 1-го класу:

- з хорового співу – виробити вірну співочу поставу, вміти співати м'яким звуком, з помірною силою звучання в діапазоні re^1 – si^1 (до 2^2); розуміти головні моменти диригентського тесту, вміти співати чисто, в ансамблі, чітко вимовляти слова та інше;
- зі слухання музики: знати деякі дані про авторів музики, яку виконують або слухають, визначити елементарні засоби виразності (характер мелодії, темп, динаміку, музичну форму); знати звучання та зовнішній вигляд окремих інструментів, їх тембр; відрізнити співочі голоси та різні склади хорів, оркестрів;
- з основ музичної грамоти та сольфеджіо: вивчити назви нот, скрипичний ключ, розташування нот I октави на нотному стані, мати уявлення про звуковисотність, тривалість нот (четвертну ноту та паузу, парні восьмі, половинну); поняття про метроритм (сильні та слабкі частки), такт; відрізнити рух мелодії (вгору, вниз), динаміку звучання (тихо, голосно) та інше.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ПРОГРАМИ З ПРЕДМЕТА “МУЗИКА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ”

Тема 3.9. Музика в 2 класі

Характеристика та вимоги з предмета “Музика” в II класі. Характерні риси учнів II класу: стійкіша увага, продовження формування любові та інтересу до музики, музичний розвиток залежить від музичних занять у I класі, тісний зв'язок з іншими предметами. Продовження оволодіння комплексом знань, умінь і навичок, що складають основу вокально-хорової техніки. Увага учителя до розвитку співочих голосів дітей, чіткої дикції, артикуляції. Значення співу без супроводу.

Вимоги до учнів 2 класу:

- з хорового співу – закріплювати вокально-хорові навички, набуті в I класі, зберігаючи вірну співочу поставу, співати дзвінко, м'яким, наспівним звуком та інше;
- зі слухання музики – учні повинні орієнтуватися у

- найпростіших засобах музичної виразності, вміти зіставляти, порівнювати прослухані твори за характером, настроями;
- з музичної грамоти та сольфеджіо – учні повинні знати розташування нот на нотному стані, назви ступенів, мати уявлення про тон, півтон, знаки альтерації, визначати на слух сильні та слабкі долі у розмірах $3/4$, $2/4$; вміти відтворювати ритмічний малюнок пісень на ударних інструментах (бубон, трикутник тощо); сольфеджувати найпростіші постівки, вправи, фрази з пісень.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ПРОГРАМИ З ПРЕДМЕТА “МУЗИКА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ”

Тема 3.10. Музика в 3 класі

Характеристика та вимоги з предмета “Музика” в III класі. Психолого-педагогічна характеристика учнів III класу.

Вони сильніші й міцніші фізично, поривання до руху у зв'язку з швидким фізичним розвитком, вищий рівень розумового розвитку, більші можливості для абстрактного мислення.

Найважливіше завдання – всебічний музично-слуховий розвиток, увага до розвитку гармонічного та тембрального слуху, ритмічного та ладового чуття. Прагнення учнів показати себе учитель повинен правильно спрямувати і розвивати: давати можливість виявити свою активність, ініціативність.

Вимоги до учнів 3 класу:

- з хорового співу – не допускати форсованого звучання, зберігати під час співу правильну співочу поставу; інтонаційно точно відтворювати мелодію, дотримуватися точної артикуляції та дикції; правильно користуватися співочим диханням;
- зі слухання музики – закріплення уявлень про найпростіші музичні форми; поглиблення знань про засоби виразності; учні повинні розрізнити звучання різних музичних інструментів; різних складів оркестрів; мішаного та однорідного хорів; розуміти музичні терміни, пов'язані з творами, що вивчаються;

- з основ музичної грамоти і сольфеджіо – знати правила нотного запису, тривалості звуків та пауз, уміти рахувати ноту з крапкою, орієнтуватися у позначеннях динаміки і темпу; сольфеджувати вправи та уривки у тональностях Домажор, Фамажор, Сольмажор, лямінор, миміно́р, реміно́р; створювати ритмічний супровід до пісень, що вивчаються.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ПРОГРАМИ З ПРЕДМЕТА “МУЗИКА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ”

Тема 3.11. Музика в 4 класі

Характеристика загального розвитку учнів, набутих ними навичок мислення – уміння співставляти, порівнювати, робити самостійні висновки; формувати особисті міркування, збільшення обсягу довірливої уваги.

Виявлення схильностей та “білих плям” у навчанні.

Завдання у розвитку слухових навичок: уміння визначати твори різних жанрів, засоби виразності – темп, тембр, динаміку, регістр, лад, напрямок та рух мелодії, виразове значення тривалості звуків, понятті про розмір, стійкі та нестійкі звуки, звуковисотність, звуковедення та інше.

Вимоги до учнів 4 класу:

- з хорового співу – знати основні правила співу; співати рівним звуком, користуючись м’якою атакою; мати навички інтонування даної мелодії з супроводом та без нього, користуватися під час співу нотним записом; співати канони, двоголосні теми, нескладні пісні двоголосного складу із самостійним голосоведенням;
- зі слухання музики – учні повинні знати короткі відомості про авторів творів, що вивчаються; визначати – хто виконує музику: оркестр (духовий, народний, симфонічний), окремий інструмент, хор чи соліст (тип хору і голосу); орієнтуватися в елементах музичної мови; визначати музичну форму: аналізувати прослуханий твір, використовуючи знання, уміння і навички, набуті при вивченні музичної грамоти та хоровому співі;

- з основ музичної грамоти і сольфеджіо – учні повинні знати розташування нот першої та другої октави, знаки альтерації, тональності мажорні та мінорні до 2-х знаків у ключі; сольфеджувати та записувати нескладні мелодії у названих тональностях із застосуванням вивчених тривалостей в розмірах 3/4, 2/4, 4/4; вміти тактувати в цих розмірах, виконувати імпровізаційні вправи, спрямовані на розвиток творчої активності.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ПРОГРАМИ З ПРЕДМЕТА “МУЗИКА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ”

Тема 3.12. Музика в 5 класі

Характеристика та вимоги з предмета “Музика” до учнів V класу.

Характеристика учнів підліткового віку як “складного; переломного”. Необхідність “полегшення” режиму школяра у всіх видах діяльності у зв’язку з швидким фізичним розвитком та підвищеною стомлюваністю. Вміння учителя знайти до учнів правильний підхід, щоб не призводити до конфліктних ситуацій.

Особливості психофізіологічного розвитку учнів V–VI класів у галузі вокально-хорової роботи.

Перебудова голосового апарату – початок мутації. Сформування вчителем стійкого інтересу до уроків музики шляхом опори на життєвий досвід, на знання, одержані на інших предметах: історії, літературі, образотворчого мистецтва.

Вимоги до учнів 5 класу:

- з хорового співу – вміти користуватися знаннями, уміннями та навичками, здобутими у молодших класах; уміти швидко брати дихання в піснях рухливого характеру, користуватися широким диханням при виконанні кантиленних пісень, виконувати пісні без супроводу; точно інтонувати свою партію у двоголосних вправах і піснях;
- зі слухання музики – учні повинні вміти визначити характер твору, його форму, засоби виразності, розрізняти за тембром співочі голоси (сопрано, альт, тенор, бас), звучання хорових колективів (дитячого, жіночого, чоловічого, мішаного),

оркестрів; аналізуючи музичний твір, застосовувати знання і навички, набуті на попередніх уроках, а також на уроках літератури, історії; пов'язувати музичні твори з творами інших видів мистецтва; знати, що таке опера та елементи, з яких вона складається (увертюра, арія, хор, ансамбль тощо).

- з основ музичної грамоти і сольфеджіо – знати мажорні та мінорні тональності до 3-х знаків, інтервали (пріми, секунди, терції, кварта), трізвучки (мажорні та мінорні), їх побудову; визначити вивчені інтервали у вправах і піснях двоголосного складу; володіти навичками дво- і триголосного ритмічного супроводу пісень, уміти його записати та інше.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ПРОГРАМИ З ПРЕДМЕТА “МУЗИКА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ”

Музика в 6 класі

Характеристика та вимоги з предмета “Музика” в VI класі.

Спільні риси учнів V–VI класів. Полегшений режим у VI класі. Особлива увага на чуйне ставлення учителя до учнів у зв'язку з активним психофізіологічним розвитком. Продуманий добір вокально-хорового репертуару. Характерні особливості у поведінці учнів: емоційна збудливість і швидке падіння інтересу, поривання до “дорослості” і відсутність життєвого досвіду та інше.

Важливе значення міжпредметних зв'язків.

Вимоги до учнів 6 класу:

- з хорового співу – учні повинні знати співочі правила, які були засвоєні у I–V класах, виконавські терміни; знати правила гігієни голосу та його охорони, вміти інтонаційно чисто виконувати свою партію у піснях з різними видами двоголосся та з елементами триголосся; чисто інтонувати хроматизм; оцінювати свій спів та спів товаришів з урахуванням чистої інтонації; вірного ритмічного малюнка, чіткої дикції, характеру, виконувати вправи і пісні з тактуванням;
- зі слухання музики – учні повинні знати українські народні пісні та твори українських композиторів: М. Лисенка, Б. Лятошинського, Л. Ревуцького, С. Людкевича та інших: уміти коротко характеризувати риси творчості композиторів, ана-

лізувати прослуханий твір за жанром, формою, музичним образом, засобами виразовості, знати склад симфонічного оркестру, окремі групи інструментів; уміти до кожної теми навести приклади відповідних творів з літератури, живопису, історії та інше.

- з основ музичної грамоти і сольфеджіо – учні повинні знати мажорні та мінорні гами (дієзні та бемольні) до 3-х знаків альтерації, розрізняти поняття “однойменні” та “паралельні” тональності, інтервали (від пріми до квінти); прості розміри – 2-дольні та 3-дольні, складні – 4-дольні, 6-дольні, записувати диктанти в тональностях до 2-х знаків; уміти визначити на слух і знаходити в піснях вивчені інтервали, тональності. Створювати більш складний ритмічний супровід до вправ і пісень.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ПРОГРАМИ З ПРЕДМЕТА “МУЗИКА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ”

Тема 3.13. Музика в 7 класі

Характеристика та вимоги з предмета “Музика” в VII класі.

Головна відміна уроків музики в VII класі у підготовці до завершального етапу організованого музичного виховання учнів. Завдання учителя:

- підбити підсумок про знання, уміння і навички, які одержали учні; чим музика збагатила їхні думки й почуття, чого вони навчилися як слухачі і виконавці музики;
- підготувати учнів до самостійного спілкування з музикою, бажання продовження музичної самоосвіти, участі у різних позакласних заходах.

Своєрідність уроків музики в VII класі залежно від вікових особливостей учнів. Типові риси семикласників: швидка стомлюваність, зміна стану (від бурхливої діяльності до млявості і навпаки), зриви у поведінці та інше. Інтенсивний процес мутації у підлітків. Увага вчителя до створення сприятливих умов та правильного підходу до природного співочого розвитку.

Провідний метод на уроках у VII класі – виникнення проблемних ситуацій.

Вимоги до учнів 7 класу:

- з хорового співу – вміти чисто співати в діапазоні до¹ – фа² перші голоси; ля – сі – малої октави – до² – ре² – другі голоси, додержуватись при співі виконавських правил, використовувати набуті вокально-хорові навички; виявляти при виконанні творчу активність;
- зі слухання музики – знати риси творчості композиторів, головні ознаки музичних жанрів; під час слухання твору визначати його жанр, форму, засоби виразності; характеризувати солістів та виконавські колективи;
- з музичної грамоти та сольфеджіо – знати правила нотного запису, лади, тональності, інтервали, мажорні та мінорні тризвуки, розміри 3/4, 2/4, 4/4, 6/8; уміти сольфеджувати вправи та уривки пісень у різних тональностях; співати інтервали, мажорні та мінорні гами і тризвуки у мелодійному та гармонійному викладі; записувати диктанти у вивчених тональностях, розмірах тощо.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ПРОГРАМИ З ПРЕДМЕТА “МУЗИКА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ”

Музика в 8 класі

Характеристика та вимоги з предмета “Музика” у VIII класі.

Уроки музики у VIII класі, їх характерна особливість та зв’язок з уроками і завданнями в VII класі. Згідно з навчальним планом цими уроками завершується організоване музичне навчання.

Завдання музичних занять у VIII класі – розкриття зв’язку музики з життям.

Завдання учителя музики у VIII класі:

- допомогти учням розібратися в розмаїтті оточуючої музики;
- привчати учнів мислити;
- переконливо викладати свої думки;
- з повагою ставитись до точки зору підлітків;
- дати поняття про сучасну музику, про особливості легкої та серйозної музики.

Вимоги до учнів 8 класу:

- з хорового співу – використовувати набуті вокально-хорові

навички, додержуватись при співі виконавських навичок, набутих у молодших класах;

- зі слухання музики – знати короткі відомості про композиторів, головні риси їх творчості; визначити під час слухання музичних творів – їх жанр, форму, виразові засоби, виконавців;
- з музичної грамоти та сольфеджіо – знати мажорні та мінорні гами до 4-х знаків, співати прості інтервали, тризвуки у вивчених гамах, уміти сольфеджувати поспівки та уривки пісень, записувати ритмічні та мелодичні диктанти.

Основні вимоги до знань та вмінь

Знати: головні положення музично-педагогічної концепції Д. Б. Кабалецького, зміст музичного навчання, методи музичного виховання, організацію уроку музики, дидактичні принципи програми “Музика”

Вміти: застосовувати набуті знання при проходженні шкільної практики в загальноосвітній школі.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ПРОГРАМИ З ПРЕДМЕТА “МУЗИКА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ”

Розділ IV Методика вокально-хорового виховання

Тема 4.1. Хоровий колектив – одна з найважливіших форм музичного виховання дітей

Значення вокально-хорової роботи. Хоровий спів – вид колективної творчості, його вплив на цілісний розвиток особистості школяра. Хоровий спів і формування найважливіших індивідуально-психологічних якостей.

Роль хорового співу у вихованні уваги школярів. Зацікавленість – головна умова стійкості уваги. Вплив ансамблевого співу на формування уваги. Переборення технічних та виконавських труднощів у хоровому співі – фактор виховання волі. Роль хорового колективу у розвитку вольових якостей школяра (уміння володіти собою, підкорення особистих інтересів колективним тощо).

Вплив музично-співочої діяльності на розвиток уваги.

Роль хорового співу в розвитку слухової, моторно-рухливої, емоційної та логічної пам'яті. Усвідомлене виконання твору – умова його успішного запам'ятовування.

Виявлення музичних здібностей у дітей.

Методика визначення типу співочого голосу. Комплектування хорових партій.

Репетиційний процес, його етапи. Методи розучування хорового твору.

Особливості проведення репетицій з дитячим хором:

- побудова репетицій в залежності від завдань і типу хору;
- показ та пояснення; значення “негативного” показу, стислість і точність пояснень, опора на емоційно-образні асоціації;
- аналіз помилок;
- емоційність, доброзичливість тону учителя-хормейстера у поєднанні з вимогливістю;
- урахування індивідуальних особливостей дітей. Організаційні основи роботи дитячого хорового колективу. Актив хору, його діяльність. Організація культурних заходів силами учасників хору. Участь дитячого хору в музично-естетичних заходах школи, району, міста. Організація концертних виступів дитячого хору.

Тема 4.2. Методика співочого виховання дітей

Значення співочого виховання дітей. Його вплив на фізіологічний розумовий розвиток дитини. Взаємозв'язок співочого виховання з розвитком музичного слуху.

Фізіологічна основа співочого процесу. Значення умовних рефлексів в оволодінні співочими навичками. Специфіка вокальної роботи з дітьми. Необхідність постійного врахування вікових особливостей співочого апарата в процесі формування вокально-хорових навичок.

Особливості побудови дитячого голосового апарата. Вікова характеристика дитячого, підліткового та юнацького голосів.

Питання охорони та виховання дитячого голосу школярів.

Безперервний зріст і етапи розвитку голосового апарату школярів. Фізіологічні прикмети мутації. Три періоди мутації: передвісники му-

тації, зміна механізму голосоутворення, становлення чоловічого голосу. Мутація у дівчат.

Головні принципи вокальних занять з учнями перехідного віку: контроль за станом голосового апарату підлітків, консультації з лікарем-ларингологом, індивідуальний підхід до кожного підлітка (заборона співу при різких змінах у голосі, помірний, обережний спів при відсутності різких проявів мутації, переміщення у другу, більш придатну для них у даний час хорову партію).

Засоби охорони голосу учнів перехідного віку – нетривалий за часом, неголосний за силою, обмежений за діапазоном співу у період мутації.

Примарне звучання в дитячому голосі. Діапазон дитячих голосів у різному віці. Тембр і сила дитячого голосу, теситура.

Знання учнями головних відомостей по охороні голосу.

Заходи з гігієни дитячого голосу.

Тема 4.3. Методика виховання співочих навичок

Співоча постава – положення корпусу, голови, рота під час співу.

Дихання. Вироблення у школярів мішаного грудно-діафрагмового дихання. Вміння розподіляти дихання по музичних фразах. Визначення процесу дихання.

Звукоутворення. Розвиток постави голосу, починаючи з примарних звуків. Особлива роль правильного формування голосних. Згладжування регістрів. Прийоми формування мішаного голосоутворення. Природне та вільне положення гортані та органів артикуляції.

Виховання навичок співочого звучання: опора на довгий видих, протяжне, округлене виконання голосних як умова виховання кантиленного співу школярів. Розвиток у дітей різного характеру звуковедення (*legato, non legato*).

М'яка атака як основа розвитку співочого голосу.

Дикція. Вплив дикції на якість звука. Роль голосних та приголосних звуків у співі. Голосні звуки як основа співу, що дає протяжність, силу та забарвлення звука.

Співвідношення наголошених складів і музичне фразування. Значення логіки мови у співі. Неспівпадань наголосу у слові і музиці в

народних піснях як стилістична особливість, пов'язана з традиціями народної творчості.

Млявість артикуляції – головний недолік при роботі над звукоутворенням і дикцією.

Стрій. Головною умовою строю в дитячому хорі є точне виконання звуків за висотою в унісонному та багатоголосному співі. Закономірності інтонування в залежності від ладу.

Причини поганого хорового строю: слабкий розвиток музичного слуху у окремих учнів, захворювання голосового апарату, відсутність координації між слухом і голосом, слабе володіння вокальними навичками.

Робота над строем у творах з інструментальним супроводом та без супроводу. Методи роботи над строем у дитячому хорі: попередній аналіз творів і визначення інтонаційно складних моментів, спів з закритим ротом; спів у помірному темпі; транспонування – розучування інтонаційноскладних фраз у різних тональностях; спів без супроводу; спів по нотах; засвоєння учнями закономірностей інтонування відповідно до ступенів ладу та співвідношення інтервалів.

Ансамбль. Поняття про ансамбль як уміння всіх співаків хору співати одночасно, злитно, з однаковою силою. Складові частини ансамблю – єдине відчуття хором темпу твору; одночасне і точне виконання метру і ритму; єдине та одночасне виконання динамічних вказівок; темброве злиття голосів; однаковий характер звуковедення.

Активна, чітка атака звука та подальша розспівність як метод вироблення ритмічного ансамблю.

Одночасне дихання, точний початок та закінчення співу.

Володіння вокальними навичками як необхідна умова і метод виховання динамічного ансамблю.

Єдине формування голосних звуків як умова тембрового злиття голосів та чіткої дикції.

Значення співу без супроводу в роботі над строем і ансамблем в дитячому хорі, залежність строю і ансамблю від якості засвоєння навичок співочого дихання, звукоутворення і дикції.

Тема 4.4. Вокально-хорові вправи

Вокально-хорові вправи як засіб набуття співочих навичок у дитячому хорі, їх зв'язок з художньою суттю твору. Комплексність вирішення завдань музичного та вокально-хорового виховання при роботі над вправами.

Два види вправ:

- спеціальні технічні вправи, не пов'язані з музичним матеріалом репертуару (спів тризвуків, інтервалів, звукорядів мажорної та мінорної гами тощо);
- вправи, побудовані на розучуваному репертуарі. Роль вправ у подоланні труднощів пісні, яка розучується. Приблизна послідовність навчальних завдань у системі вокально-хорових вправ для дитячого хору:
- набуття навичок співочого дихання;
- округле звучання голосних, коротка енергійна вимова приголосних;
- робота над чистим інтонуванням при одноголосному співі;
- розвиток мікстового звучання, згладжування регістрів, єдність тембрового звучання;
- вироблення навичок двоголосного співу при самостійному та паралельному русі голосів;
- розвиток рухливості голосу, чітке і легке виконання коротких тривалостей;
- робота над динамікою: вироблення енергійного форте, м'якого піано, різної динаміки в хорових партіях.

Тема 4.5. Робота з дітьми, які не чисто інтонують

Необхідність індивідуальної спеціальної роботи з дітьми, що неточно інтонують. Причини неправильного співу дітей – розлад слухового та голосового апарату, слабкий розвиток ладового чуття і слухової уваги, обмеженість співочих навичок. Методика виявлення цих причин у кожному конкретному випадку.

Послідовність усунення недоліків поганого інтонування. Роль наочності, значення рухливо-слухових і емоційно-образних асоціацій для успішної роботи з “гудошниками”. Усунення недоліків у неправильно співаючих дітей. Систематична перевірка їх на уроці. Виявлення примарного звучання їх голосу та робота над розширенням діапазону.

Тема 4.6. Репертуар як основоположний фактор музичного виховання

Три складові частини репертуару – народна пісня, вітчизняна та зарубіжна класика, сучасні хорові твори для дітей. Принципи добору

репертуару для дитячого хору. Необхідність урахування вокально-хорового та емоційного навантаження при складанні репертуару з метою запобігання надмірної перевтоми дітей.

Виконавський і методичний аналіз твору для дитячого хору.

Методика розучування твору:

- розбір хорового твору (ідейна спрямованість, зміст, засоби музичної виразності);
- виявлення труднощів, визначення методів і послідовність їх подолання;
- зміст бесіди про розучуваний твір;
- виконання твору викладачем або прослуховування його у записі;
- розучування тексту і мелодії по фразах, куплетах;
- робота над окремими складними місцями.

Особливості розучування дво- і триголосних хорів. Робота по партіях, поступове поєднання голосів, спільний спів.

Підкорення технічної роботи завданням розкриття художнього образу. Роль диригентського жесту учителя на різних етапах розучування твору.

Тема 4.7. Методи музично-слухового і ритмічного розвитку дітей. Музичний слух, його суть і властивості

Визначення поняття “музичний слух”. Різні види музичного слуху: абсолютний, або інтервальний, внутрішній слух, почуття музичної форми. Головні компоненти музичного слуху:

- мелодійний слух, почуття ладу, почуття метроритму;
- гармонійний слух – відчуття фонічного забарвлення акордів, сприйняття чисельності звуків як цілого, почуття строю, ансамблю, функції зв’язку. Інші сторони музичного слуху – тембральний, вокальний, динамічний, поліфонічний тощо.

Розвиток ладового чуття – основа формування мелодійного слуху і навичок співу по нотах.

Психологічні основи ладового чуття. Основні шляхи розвитку музичного слуху на основі ладових уявлень.

Ладове чуття як емоційне переживання певних відносин між звуками.

Головне завдання виховання й розвитку слуху – усвідомлення ладу у всіх його проявах.

Сучасні принципи й методи навчання співу по нотах на основі ладових уявлень. Головні етапи оволодіння ладом. Система Д. Огороднова.

Методи відносної сольмінації, їх роль у розвитку музичного слуху та інтонаційного мислення дітей. Використання прийомів відносної сольмізації для активізації виховання навичку співу по нотах.

Методи наочності в процесі формування навичку співу по нотах: ручні знаки як символи ступенів; графічне зображення відношень між ступенями (за методом болгарської “столбці” Б. Трічкова); п’ять пальців руки, які замінюють нотний стан (“хорове сольфеджіо”) та інше.

Використання цих прийомів для виразного інтонування ступенів ладу, для вдосконалення мелодійного і гармонійного слуху дітей.

Тема 4.8. Методика розвитку метроритмічного чуття

Поняття про ритм. Значення ритму в життєдіяльності людського організму. Накопичення музично-ритмічних рухів, їх аналіз – головна умова успішного розвитку почуття ритму у дітей. Методи розвитку, почуття ритму (музично-ритмічні ігри, хороводи, імпровізації, питання-відповіді, ритмічні диктанти тощо).

Ритмічні склади як один з методів свідомого оволодіння метроритмічною основою мелодії: чверть – та, половина – та-а, восьмі – ті-ті, шістнадцяті – ті-ті-ті-ті, чверть з крапкою – та-і-ті тощо.

Тема 4.9. Методи формування музично-творчих навичок

Розвиток музично-творчих навичок як засіб виховання музичного слуху. Шляхи їх розвитку в різних видах музичної діяльності.

Використання народних пісень для виховання навичок імпровізації. Імпровізація як метод свідомого ставлення до елементів музичної виразності. Методи виховання навичок імпровізації. Використання найпростіших народних текстів, дитячих віршів для формування навичку імпровізації.

Три основні напрямки підготовки дітей до творчої діяльності:

- збагачення життєвих та музичних вражень (знання казок, віршів, народних звичаїв);

- знайомство дітей із засобами творчих дій, зразками музичної творчості;
- оволодіння засобами творчих дій.

Значення творчих завдань у формі гри для активізації ініціативи молодших школярів.

Тема 4.10. Розвиток навиків багатоголосного співу

Значення багатоголосного співу для підвищення музичної культури школярів. Вплив багатоголосного співу на розвиток гармонійного слуху та ладового чуття. Головні фактори розвитку гармонійного слуху – ладове чуття і здібність до слухових уявлень.

Передумови успішного розвитку гармонійного слуху в процесі хорового співу (чистий унісон, хороший ансамбль, оволодіння елементарними співочими навичками, слухова увага).

Попередня підготовка до двоголосного співу: виконання пісень з недубльованим акомпанементом, одноголосний спів з одночасним виконанням другого голосу учителем, спів окремо почутих звуків в інтервалах і акордах.

Роль вправ, які розвивають гармонічний слух учнів.

Два види двоголосся:

- двоголосся з самостійним веденням голосів;
- терцієве двоголосся.

Поступове наростання труднощів у набутті навичок двоголосного співу:

- невеличкі пісні з епізодичним двоголоссям, із самостійним голосоведенням;
- нескладні двоголосні каденції, канони; терцієве двоголосся;
- навички двоголосного співу – основа переходу до триголосного співу.

Поступове наростання труднощів у набутті навичок триголосного співу:

- епізодичне триголосся в піснях з самостійною мелодичною лінією I і II голосу, витримані звуки в одному з голосів;
- пісні, які починаються з одного звука при самостійному русі мелодії в кожній хоровій партії, канони;
- терцієвий рух голосу у двох партіях і самостійна мелодична лінія в третій партії.

Основні вимоги до знань та вмінь

Знати: методи виховання співочих навичок, методи музично-слухового і ритмічного розвитку дітей.

Вміти: розучувати хорові твори с дитячим хоровим колективом різних вікових груп.

Розділ V

Тема 5.1. Огляд головних сучасних напрямків масового музичного виховання

Загальний огляд сучасних систем масового музичного виховання та освіти. Деякі сучасні напрямки в галузі музичного виховання за кордоном.

Система музичного виховання З. Кодаї – угорського композитора і педагога, та німецького педагога – музиканта Карла Орфа. Спільність цих систем в опорі на народну музику, виховання, музичної культури дітей через активний розвиток їх музичних здібностей.

Головні педагогічні принципи системи З. Кодаї, які побудовані на активній виконавській діяльності дітей. Деякі методи формування навичок свідомого грамотного сприйняття музичної мови.

Ініціатива З. Кодаї з приводу створення загальноосвітніх шкіл з розширеним музичним навчанням.

Введення З. Кодаї релятивної сольмізації на матеріалі дитячого фольклору.

Головні педагогічні принципи системи Карла Орфа, значення його посібника з музичного виховання “Шульверк”. Роль музично-ритмічного виховання дітей, яке здійснюється за допомогою рухів, гри на елементарних інструментах, у музичній декламації, хоровому співі.

“Шульверк” – загальна початкова школа музичальності для всіх дітей, побудована на народних піснях, старовинній музиці, фольклорі.

Характерні нововведення у “Шульверку” К. Орфа:

- введення в музичне навчання спеціального інструментарію;
- мовні вправи, які вводять дітей у світ поетичного мистецтва, сприяють музичному вихованню, допомагають у вивченні рідної та іноземної мови;
- особливі форми поєднання музики та рухів (танцю): діти вчать підбирати до музики відповідні рухи, або до елементарних рухів, танцю – відповідну музику;

- прагнення до розвитку творчих здібностей дітей. Високий рівень співочого розвитку дітей в Болгарії.

Характерні риси болгарської музики; широка розспівність, діатонізм, які поєднуються з мелодійними забарвленнями та своєрідною ритмікою.

Національна самобутність болгарської музики та її вплив на загальне музичне виховання. Широке розповсюдження методу болгарської “столбци” Б. Трічкова.

Велике значення для музичного виховання розвиток дитячої хорової самодіяльності. Діяльність дитячого хору “Бодра смяна” Софійського Дитячого Палацу.

Ознайомлення з методами музичного виховання дітей в США, Англії, Японії та інших західних країнах. Пошуки нових методів і форм музичного виховання.

Комплексний підхід до рішення проблеми, яка ґрунтується на більш активному використанні усіх резервів початкової музичної освіти і виховання для вдосконалення всієї системи естетичного виховання.

Основні вимоги до знань та вмінь

Знати: Сучасні системи музичного виховання (З. Кодаї, К. Орфа, Б. Трічкова)

Вміти: застосовувати у практичній діяльності.

РОЗДІЛ VI

Тема 6.1. Огляд репертуару, методичної літератури, посібників, підручників, хрестоматій з музичного виховання і освіти

Огляд та вивчення літератури і репертуару.

Визначення в цій літературі головної мети та завдань музичного виховання, реалізація цих завдань у різних формах і видах роботи у музичному матеріалі.

Робота по вивченню посібників проводиться у процесі ведення курсу “Методика музичного виховання” у вигляді семінарів, самостійних та класних контрольних робіт, а також під час проведення спостережницької та активної педагогічної практики. Можуть бути використані також інші форми ознайомлення з навчальним методичним матеріалом за власним міркуванням викладача.

Основні вимоги до знань та вмінь

Знати: Найбільш популярні хрестоматії з співу, хорової літератури.

Вміти: Професійно підбирати репертуар відповідно до вимог програми та рівням підготовки учнів.

ЛІТЕРАТУРА

- Абдулін С. Б. Теоретичні і методичні основи музичного навчання в загальноосвітній школі. Навчальний посібник. – М., 1982
- Апраксина О. О. Методика музичного виховання в школі. – М., 1983
- Асаф'єв Б. В. Вибрані статті про музичну освіту. 2-е вид. Л. – 1973
- Асаф'єв Б. В. Організація викладення музики в загальноосвітній школі. В книзі “Про хорове мистецтво” Л.: 1980
- Баренбойм Л. О. Музичне виховання в СРСР – М., 1978
- Ветлугіна Н. О. Музичний розвиток дитини. М., 1968
- Гембицька О. Я. Музично-естетичне виховання учнів V–VIII кл. загальноосвітньої школи. М., 1970
- Гродзенська Н. Л. Школярі слухають музику. М., 1969
- Дмитрієва Л. Г., Черноіваненко Н. М. Методика музичного виховання. М., 1989
- Дитячий хор. Посібник для хормейстера. – М., 1981 в I, II (Ред. Укл. Соколов В. Г.)
- Добровольська Н. М. Розспівування в шкільному хорі. М., 1969
- З історії музичного виховання. Хрестоматія. М., 1990
- Кабалевський Д. Б. Головні принципи і методи експериментальної програми з музики для загальноосвітніх шкіл
- Ровесники. М., 1980
- Дорогі мої друзі. М., 1977
- Як розповідати дітям про музику. М., 1978
- Про трьох китів та про інші речі. М., 1974
- Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу в середніх школах України (з педагогічної спадщини композитора) К., 1989
- Локшин Д. Л. Про спів хлопчиків в роки мутації В книзі “Розвиток дитячого голосу”. М.
- Малініна Є. Вокальне виховання дітей. – Л., 1967. Музика в початковій школі. Посібник для учителя. (Ред. Кабалевський Д. Б.) М., 1980
- Музичне виховання в школі. Збірка статей. М., 1961–1982. Ред., Укл. Апраксина О. О.
- Музичне виховання в Угорщині. – М., 1983. Баренбойм Л. О., Назайкінський Е. В. Про психологію музичного сприйняття. М., 1972
- Огороднов Д. Г. Музично-співоче виховання дітей в загальноосвітній школі. Метод посібник. 2-е вид. – К., 1981
- Ковалів В. Я. Методика музичного виховання на релятивній системі. – К.: Музична Україна, 1973.

Програми з музики для загальноосвітньої школи

- Ризіна Г. С. Розвиток у першокласників ладових звукових уявлень. У книзі “Питання методики музичного виховання дітей”. М., 1975
- Соколов В. Г., Попов В. С., Абелян А. М. Школа хорового співу, вип. 1. М., 1978
- Стеценко К. Г. Педагогічні основи навчання музики, (Із книги К. Г. Стеценко – педагог Є. О. Федоров). – К., 1977
- Струве Г. А. Хорове сольфеджіо. – М., 1976
- Шкільний хор
- Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям К., 1972
- Теплов Б. М. Психологія музичних здібностей. – М., 1981
- Халабузарь П. В., Попов В. С., Добровольська Н. М. Методика музичного виховання. – М., 1990

Хрестоматії до програми з музики для загальноосвітньої школи

- Шацька В. М. Становлення теорії і практики музично-естетичного виховання в країні. В кн. “Музично-естетичне виховання дітей та юнацтва”. – М., 1975
- Шаміна Л. В. Музично-теоретичне навчання учасників самодіяльного хору. В книзі “Робота з самодіяльним хоровим колективом”. – М., 1981
- Елементарне музичне виховання по системі К. Орфа. – М., 1978
- Естетичне виховання школярів. Збірка. – М., 1974

Навчальне видання

**МЕТОДИКА
МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації.

Укладач Т. В. Киса

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 2,55. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма “ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206-47-29, 206-47-21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої
продукції № 2006 від 04.11.2004 р.